

Ondernemingsstrafrecht

ONDERNEMINGSSTRAFRECHT

JOËLLE ROZIE (ED.)

BOOM JURIDISCH ANTWERPEN
Antwerpen
2023

Omslagontwerp: Textcetera, Den Haag
Opmaak binnenwerk: Crius Group, Hulshout

© 2023 Auteurs | Boom Juridisch Antwerpen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Noch de auteur(s), noch uitgever kunnen, ondanks alle door hen aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6451-102-4

ISBN 978-94-6451-204-5 (e-book)

D/2023/15251/07

NUR 824

www.boomjuridisch.be

VOORWOORD

Hoewel de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen pas met de wet van 4 mei 1999 werd verankerd in het Belgische strafrecht, heeft het ondernemingsstrafrecht sindsdien een zeer groot belang gekregen. Tegelijk moet worden vastgesteld dat het ondernemingsstrafrecht een zeer ruim scala aan onderwerpen omvat, dat in voortdurende evolutie is door maatschappelijke en economische innovaties en frequent wetgevend ingrijpen. Anderzijds is er, zeker vanuit het ondernemingsrecht en het bedrijfsleven, vaak nog te weinig aandacht voor de impact van het strafrecht op het economische leven. Vanuit deze vaststellingen organiseerde de faculteit Rechten van de Universiteit Antwerpen in 2022 een themacollege gewijd aan het ondernemingsstrafrecht waarin in negen sessies zeer diverse thema's werden besproken door sprekers uit verschillende disciplines, ieder vanuit zijn eigen expertise. Uit dit college kwamen ideeën en onderzoeksresultaten voort die te waardevol waren om verloren te laten gaan. Daarom werd besloten verschillende van de bijdragen te bundelen in dit boek.

In een eerste bijdrage gaan Jeroen DE HERDT en Joëlle ROZIE in op de straffen en straftoemeting voor rechtspersonen, zowel naar huidig recht als in het licht van het hangende voorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek.

Pieter TERSAGO bespreekt in zijn bijdrage het gegevensbeschermingsrecht vanuit strafrechtelijk perspectief en analyseert in dit kader de AVG-misdrijven en hun bijhorende straffen.

Robby HOUBEN en Joeri VANDENDRIESSCHE hebben het over cryptoactiva en de uitdagingen die deze nieuwe waarden stellen in de strijd tegen witwassen en terrorismefinanciering.

De verhouding tussen mensenrechten en de digitalisering van de belastingadministratie staat dan weer centraal in de bijdrage van Anne VAN DE VIJVER en Sylvie DE RAEDT. Daarbij gaat zowel aandacht naar de mogelijkheden inzake geautomatiseerde verzameling van gegevens, de profilering van belastingfraude en het nemen van geautomatiseerde belastingbeslissingen als naar de mogelijkheden van artificiële intelligentie.

Jef VAN EYNDOVEN gaat nader in op de inzet van het strafrecht voor de handhaving van fiscale verplichtingen en houdt de strafbaarstellingen inzake fiscale fraude tegen het licht.

Koen RENIERS bespreekt in zijn bijdrage de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de bedrijfsrevisor en de commissaris in het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen.

Patrick WAETERINCKX plaatst het verval van de strafvordering voor de rechtspersoon, toegespitst op het geval van de herstructurering van de rechtspersoon door ontbinding zonder vereffening in rechtsvergelijkend perspectief en trekt hieruit de nodige lessen voor het Belgische strafrecht.

Het deskundigenonderzoek in financiële strafzaken staat centraal in de bijdrage van Bart DE SMET en Pierre THIRIAR. Zij gaan daarbij in op de regels zoals die gelden in elke fase van de procedure: het opsporingsonderzoek, het gerechtelijk onderzoek en de vonnisfase. Eric VAN DOOREN bespreekt de rol van het strafrecht in het douanecontentieux, met bijzondere aandacht voor de respectieve bevoegdheden van de fiscale rechter en de strafrechter. Jarich WERBROUCK en Gert STRAETMANS staan stil bij de handhaving van het consumentenrecht en welke rol het strafrecht daarin heeft, naast de bestuurlijke en private handhaving. Afsluiten doen we met de bijdrage van Dilyara NIGMATULLINA en Lawrence KERSHEN omtrent de mogelijkheden die het herstelrecht kan bieden met betrekking tot witteboordencriminaliteit.

Met deze uiteenlopende selectie aan bijdragen hopen we de lezer, voor zover dat nog niet het geval was, te overtuigen van de diversiteit, de actualiteit en het belang van het ondernemingsstrafrecht gisteren, vandaag en morgen.

INHOUDSOPGAVE

Bestrafing van ondernemingen: huidige knelpunten en toekomstige uitdagingen	1
<i>Jeroen De Herdt en Joëlle Rozie</i>	
I. Inleiding en opzet	1
II. Het huidige strafrechtelijke kader: een wankel aanbouw bij het Strafwetboek	3
§ 1. De straffen die kunnen worden opgelegd aan ondernemingen	3
A. De geldboete	3
B. De bijzondere verbeurdverklaring	7
C. De ontbinding	8
D. Het verbod een werkzaamheid te verrichten die deel uitmaakt van het maatschappelijk doel	9
E. De sluiting van een of meer inrichtingen	10
F. De bekendmaking of verspreiding van de beslissing	10
G. Het beroepsverbod	11
H. De opschorting en het uitstel	12
§ 2. Afwijkende straftoemingsregels voor ondernemingen	14
§ 3. Nog enkele bijzonderheden over de bestrafing van ondernemingen	15
A. Tenietgaan van straffen	15
B. Het strafregister van de rechtspersoon	16
C. De minnelijke schikking	16
§ 4. Obstakels voor een effectieve bestrafing van lucratieve criminaliteit	17
III. De voorstellen <i>de lege ferenda</i> : bestrafing van ondernemingen in het voorstel van nieuw Strafwetboek	18
§ 1. Algemene uitgangspunten	18
§ 2. Hoofdstraffen de lege ferenda	20
§ 3. Bijkomende straffen de lege ferenda	23
§ 4. Straftoemingsregels de lege ferenda	24
IV. Besluit	25

Het gegevensbeschermingsrecht vanuit strafrechtelijk perspectief. Misdrijven in de AVG en de Belgische kaderwet aangestipt	27
<i>Pieter Tersago</i>	
I. Inleiding	27
II. De basisprincipes van het gegevensbeschermingsrecht in vogelvlucht	28
III. De handhaving van gegevensbeschermingsrechtelijke inbreuken	32
§ 1. De AVG-misdrijven ontleed	36
A. Het materieel bestanddeel van de AVG-misdrijven	37
1. Artikel 222, 1° Kaderwet: ontoelaatbare verwerkingen	38
2. Artikel 222, 2° Kaderwet: onrechtmatige verwerkingen	40
B. Het moreel bestanddeel van de AVG-misdrijven	44
C. De toerekenbaarheid van de AVG-misdrijven	48
§ 2. De straffen in de AVG	54
§ 3. Ne bis in idem	55
Cryptoactiva, witwassen en terrorismefinanciering anno 2022	57
<i>Robby Houben en Joeri Vandendriessche</i>	
I. Inleiding	57
II. Cryptoactiva?	59
§ 1. Cryptoactiva: what's in a name?	59
§ 2. Klassiek onderscheid: cryptocurrencies, security en utility tokens	60
A. Central Bank Digital Currencies	62
B. Stablecoins	63
C. Non-fungible tokens (NFT's)	65
§ 3. De uitgifte van cryptoactiva ('Initial Coin Offerings')	65
III. Relevante actoren in het 'cryptonetwerk'	67
IV. Voornaamste uitdagingen in de strijd tegen het witwassen van geld en de financiering van terrorisme via cryptoactiva	69
V. Het ontoereikende bestaande EU-kader inzake witwassen van geld en terrorismefinanciering	70
§ 1. Een introductie tot het EU-regime inzake het witwassen van geld en terrorismefinanciering	70
§ 2. Cryptoactiva en de huidige Europese AML/CFT-wetgeving	72
§ 3. De FATF-initiatieven van 2018 en 2019	74
§ 4. De weeffouten in de huidige EU AML/CFT-wetgeving	75
VI. <i>De lege ferenda</i> (?): het legislatieve pakket van de Commissie	77
§ 1. Actieplan Commissie	77

§ 2. Aanknopning bij de definitie van cryptoactiva in het MiCA-voorstel	78
§ 3. Aanknopning bij de definitie van aanbieders van cryptoactiva- diensten in de (voorgestelde) MiCA	79
§ 4. Een “travel rule” inzake cryptoactiva	82
§ 5. Een Europese AML/CFT-waakhond	83
VII. Conclusie	83
Mensenrechten en digitalisering van de belastingadministratie: is artificiële intelligentie gevaarlijker dan menselijke intelligentie?	85
<i>Anne Van de Vijver en Sylvie De Raedt</i>	
I. Inleiding	85
II. Mensenrechten en digitale transformatie van belastingadministraties	88
§ 1. Geautomatiseerde verzameling van publieke fiscale gegevens	88
§ 2. Profilering van belastingfraude	96
§ 3. Geautomatiseerde belastingbeslissingen	100
III. Convergentie tussen menselijke en artificiële intelligentie	104
§ 1. Bewustzijn van belastingambtenaren	104
§ 2. (Publieke) transparantie	107
IV. Besluit	109
Inzet van het strafrecht voor de handhaving van fiscale verplichtingen	111
<i>Jef Van Eyndhoven</i>	
I. Inleiding	111
II. Het basismisdrijf fiscale fraude (art. 449, lid 1 WIB 1992 en art. 73, lid 1 WBTW)	113
§ 1. Algemeen	113
§ 2. Materieel bestanddeel	114
A. Strafbaarstelling door verwijzing	114
B. Allesomvattende strafbaarstelling	115
§ 3. Moreel bestanddeel	118
A. Opzettelijke gedraging	118
B. Een bijzondere intentie	119
III. Toetsingskader	122
IV. Proportionaliteitsbeginsel	126
V. <i>Lex certa</i> -beginsel	130
VI. Besluit	134

De strafrechtelijke aansprakelijkheid van de bedrijfsrevisor en de commissaris in het WVV	137
<i>Koen Reniers</i>	
I. Inleiding	137
II. Strafrechtelijke aansprakelijkheidsgronden in het WVV	139
§ 1. Artikel 3:97 WVV: overtreding van de regels inzake controle op de (geconsolideerde) jaarrekening	139
§ 2. Artikel 3:44 WVV: valsheid in de jaarrekening	141
A. Materiële component van valsheid in de jaarrekening	142
B. Morele component van valsheid in de jaarrekening	143
C. De commissaris als dader van valsheid in de jaarrekening	144
D. De commissaris als mededader van valsheid in de jaarrekening	145
§ 3. Artikel 3:96 WVV: cooling off-periode en niet-controlediensten	145
§ 4. Artikel 5:158 WVV (art. 6:128 WVV – art. 7:232 WVV – art. 16:32 WVV): stortingen op aandelen	146
III. Medeplichtigheid van de commissaris aan misdrijven van het bestuursorgaan	147
IV. Gevolgen van strafrechtelijke aansprakelijkheid	148
V. Besluit	149
Het verval van de strafvordering voor de rechtspersoon, toegespitst op het geval van de herstructurering van de rechtspersoon door ontbinding zonder vereffening. Het regent in Parijs, zal het weldra druppelen in Brussel?	151
<i>Patrick Waeterinckx</i>	
I. Wettelijke regeling van het verval van de strafvordering voor de rechtspersoon	152
§ 1. Algemeen – inleiding	152
§ 2. Analyse van artikel 20 V.T.Sv.	155
A. Het hakbijlmechanisme bij afsluiting van de vereffening, gerechtelijke ontbinding en ontbinding zonder vereffening	155
B. Temperingen van het hakbijlmechanisme	159
C. Herstructureringen die niet leiden tot verval van de strafvordering	161
D. Evaluatie	164

II.	Rechtspraak van het Hof van Justitie, het EHRM en het Franse Hof van Cassatie als richtsnoer voor een eventuele hervorming van de Belgische rechtspraak en uiteindelijk de wijziging van artikel 20 V.T.Sv.?	165
	§ 1. De huidige regeling in Frankrijk in kort bestek	165
	§ 2. Het arrest van 25 november 2020 van het Franse Hof van Cassatie	166
	§ 3. Evaluatie	170
	Het deskundigenonderzoek in financiële strafzaken	173
	<i>Bart De Smet en Pierre Thiriar</i>	
I.	Het belang van het deskundigenonderzoek	173
II.	Opsporingsonderzoek	177
	§ 1. Inbreng van een technisch raadsman	177
	§ 2. Deontologie van de technisch raadsman	177
	§ 3. Aanstelling en opdracht van de technische raadsman	179
	§ 4. Kosten van de technische raadsman	180
	§ 5. Advies van de technische raadsman	181
III.	Gerechtig onderzoek	182
	§ 1. Keuze van de gerechtsdeskundige	182
	§ 2. Wraking van de deskundige	183
	§ 3. Opdracht van de deskundige	185
	§ 4. Optreden van de deskundige	187
	§ 5. Inbreng van de partijen	189
	§ 6. Transparantie	192
	§ 7. Handtekening en eed	194
	§ 8. Taalwet Gerechtszaken	195
	§ 9. Bewijswaarde van het deskundigenverslag	196
	§ 10. Vergoeding van de deskundige	198
IV.	Vonnisfase	201
	§ 1. Het Gerechtig Wetboek als uitgangspunt	201
	§ 2. Aanstelling van de deskundige	202
	§ 3. Opdracht van de deskundige en aanvaarding	205
	§ 4. Verloop van de expertise	207
	§ 5. Verslag van de deskundige	211
	§ 6. Indienen van het verslag	214
	§ 7. Aanvullend onderzoek	215
	§ 8. Kosten van de expertise	216
V.	Besluit	219

Gepenaliseerd douanecontentieux	223
<i>Eric Van Dooren</i>	
I. Inleiding en situering	223
§ 1. Douane- en accijnsrecht in België	223
§ 2. Belgisch douanestrafrecht	224
§ 3. Geschillenregelingen in België	226
II. Bevoegdheid van de fiscale rechter	227
§ 1. Jurisdictioneel beroep na administratief beroep	229
§ 2. Verzet tegen dadelijke uitwinning	235
III. Bevoegdheid van de strafrechter	237
§ 1. Ingekantelde fiscale rechtspleging	237
§ 2. Attractieve strafprocedure	246
IV. Slotbeschouwing	250
Handhaving van consumentenrecht	251
<i>Jarich Werbrouck en Gert Straetmans</i>	
I. Handhaving van Europees recht: <i>essentialia</i>	252
II. Uitgangspunten en insteek van consumentenrecht	258
III. Bestuurlijke en strafrechtelijke handhaving van consumentenrecht	262
§ 1. De waarschuwing en de administratieve transactie	262
§ 2. Strafrechtelijke vervolging	267
§ 3. Administratieve vervolging	275
IV. Private handhaving	285
§ 1. De onverjaarbare vordering	288
§ 2. De verplichting ambtshalve onderzoeksmaatregelen te nemen	292
A. Profi Credit Polska en Bondora	294
B. Lintner	295
C. Kancelaria Medius	297
V. Besluit	299
Restorative justice in white-collar crime: worth giving it a try?	301
<i>Dilyara Nigmatullina and Lawrence Kershen</i>	
Introduction	301
I. Theoretical discussion of restorative justice and white-collar crime	302
§ 1. Restorative justice	302
§ 2. White-collar crime	305
A. Definition	305

B. Characteristics of white-collar crime	306
C. Characteristics of a white-collar offender	309
§ 3. Framework for applying restorative justice to white-collar crime	311
II. Role playing restorative justice in white-collar crime	315
§ 1. The exercise	315
§ 2. Lessons learned from the exercise	318
A. Number of victims	318
B. Offender's ability to empathize	320
C. Significance of timing	321
III. Conclusion	321
Appendix 1	324
Appendix 2	326